

F568/a

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

BUDAPEST

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT

1964
4. ÉVF.

4.

SZÁM

Szerkeszti:

a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

Dr. Székely Sándor

Szerkesztő:

Torday Aliz

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi

Könyvtár és Dokumentációs

Központ

Budapest, VIII.,

Szentkirályi u. 21.

Tel.: 343-736, 343-788

Felelős kiadó az Országos Orvostudományi Könyvtár és
Dokumentációs Központ igazgatója

F.k.: Székely Sándor

Fővárosi Nyomdaipari Vállalat, 16. telep - Budapest

Üzemegységvezető: Csuka Tivadarné

Pld.szám: 400 + 20 - alak: B/5

T.szám: 65/8/é

A Z O R V O S T K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs
Központ

T á j é k o z t a t ó j a

XX
1964. 4. évfolyam 4. szám
XX

T A R T A L O M

TOMBOR Tibor: Orvosi szakkönyvtárak tervezése - A tervezési program jelentősége és elkészítésének módja.....	3
FORSTER Miklósné: A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának átépítési terve.....	19
VÁLYI Edit: Hungarian Medical Bibliography.....	44
TORDAY Aliz: Állományellenőrzés az orvosi könyv- tárakban.....	49
S z e m l e	
FARAGÓ Lászlóné: Orvostudományi folyóiratok jegy- zéke.....	55
K ö z l e m é n y e k - H i r e k	58
NÉV- ÉS SZAKMUTATÓ Az Orvosi Könyvtáros 1963. és 1964. évfolyamához.....	59

Jelen számunk munkatársai:

Dr. TOMBOR Tibor az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, FORSTER Miklósné a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának munkatársa, dr. VÁLYI Edit egyetemi tanársegéd, az Országos Orvostudományi Könyvtár orvos-bibliográfus munkatársa, TORDAY Aliz az Országos Orvostudományi Könyvtár tudományos munkatársa, dr. FARAGÓ Lászlóné a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetőhelyettese.

ORVOSI SZAKKÖNYVTÁRAK TERVEZÉSE

A tervezési program jelentősége és elkészítésének módja

Dr. Tombor Tibor Az Orvosi Könyvtáros hasábjain több cikkben foglalkozik majd az orvosi szakkönyvtárak tervezésének problémakörével. Az alábbiakban közöljük az első cikket.

1.

Az orvosi szakkönyvtárak száma a legújabb felmérések alapján eléri a négyszázat. E könyvtárak összessége a magyar könyvtárügy szervezetében a legfiatalabb könyvtári hálózatot jelenti. Jellemző e hálózatra, hogy a keretbe tartozó tagkönyvtárak javarésze nem céltudatos tervezés eredményeként alakult ki. A hálózat könyvtárait különböző időben, egymástól eltérő körülmények között létesítették, állományuk egyenlőtlenül gyarapodott, elhelyezésükre általában az a jellemző, hogy ott települtek, ahol éppen helyet kaphattak. Éppen ezért sok esetben nincs összhang az egyes könyvtárak feladata, állománya, személyi ellátottsága, elhelyezése és a létesítő intézmény többi, funkcionális szervezeti egysége között.

A kérdés országos jellegű, szervezett rendezésére bocsátotta ki az Egészségügyi Minisztérium a 24/1960./Eü.K.13./Eü.M.sz. utasítását az orvostudományi könyvtári hálózatról, amelynek 6.§-a a szakkönyvtárakról szól. Eszerint könyvtárat kell létesíteni a kutató intézetekben, és amennyiben a gyógyító-kutató munka szükségessé teszi, a

a gyógyintézetekben is. A 2000 kötetnél nagyobb könyvállománnyal rendelkező könyvtár céljaira - a dolgozók által könnyen hozzáférhető helyen - alkalmas helyiségben külön könyvtárhelyiséget kell biztosítani. (1.bek.) Az OOK elrendelheti a 2000 kötetnél kisebb állományu szakkönyvtár külön helyiségben való elhelyezését is, ha azt a szakkönyvtár átlagnál értékesebb állománya és annak megőrzése szükségessé teszi. /3.bek./ Az 5000 kötetnél nagyobb könyvállományu szakkönyvtárnak, ha látogatottsága szükségessé teszi, külön olvasóhelyiséget is kell biztosítani. /4.bek./

Az Orvosi Könyvtárosok III.Országos Értekezletén "Az orvostudományi könyvtári hálózat helyzete" című referátum megállapította, hogy az egészségügyi minisztériumi utasításnak a konferencia időpontjáig /1963.márciusa/ "nem sikerült mindenütt kellő érvényt szerezni. Pedig "Az orvostudományi könyvtári hálózat szervezeti és működési szabályzata," amelyet az Egészségügyi Minisztérium még 1961-ben hagyott jóvá /megjelent az Egészségügyi Közlöny 1961. 22. számában/ félre nem érthető módon leszögezi, hogy az orvosi szakkönyvtárak "működéséhez szükséges dologi feltételeket /helyiség, berendezés, világítás, fűtés, takarítás, stb./ a fenntartó intézmény vezetőjének kell biztosítani"/12.§./1/ bek./ és, hogy az orvosi szakkönyvtárnak a 24/1960./Eü.K.13./Eü.M.sz.utasítás, már idézett 6.§. /3/ és /4/ bekezdés értelmében helyiséget kell biztosítani. /2.bek./, továbbá, hogy "a könyvtár helyiséget nem könyvtári célra általában igénybevenni nem szabad." /3. bek./.

Az orvosi szakkönyvtárak helyiség kérdése, berendezése mindezekig tehát nem rendeződött megnyugtató módon. Elhelyezésük és férőhelyük általában rendkívül kedvezőtlen, ez a tény is sok helyen a könyvtár fejlődésének komoly akadályát jelenti. A rendelet ugyanis mindössze néhány tucat intézményt kötelezett külön könyvtárhelyiség berendezésére. A kérdést ismerők előtt azonban nem kétséges, hogy a kisebb könyvtárak zavartalan működéséhez is szükség van megfelelő helyiségre. Megkivánja ezt a zavartalan könyvtáros-munka, a könyv- és a folyóiratállomány védelme.

A helyzetet súlyosbítja az a körülmény is, hogy számos könyvtár, amelynek ugyan van önálló helyisége, ez az "önálló" jelleg csak névleges, mert a könyvtárszobát rendszeresen igénybeveszik értekezletek, tanfolyamok, szemináriumok stb. számára. Az ilyen igénybevétel természetesen gyakran akadályozza, vagy sok esetben meg is bénítja a könyvtáros munkáját, aki a nem könyvtári célra történő igénybevétel esetében sokszor nem is tartózkodhatik a "könyvtárhelyiségben". Súlyos azonban az ilyen igénybevétel a könyvtárhasználóknak is, hiszen nemcsak a könyvtárost, de magát az olvasót is kirekeszti a nem könyvtárjellegű helyiséghasználat.

A jelentkező hiányosságok feltárása mellett természetesen rá kell mutatnunk azokra az eredményekre is, amelyeket a hálózat ezen a téren elért. Az elmúlt három évben új könyvtárhelyiséget kapott megfelelő butorzattal a Kaposvári Megyei Kórház Könyvtára, a Miskolci Megyei Kórház

Könyvtára, Balassagyarmati Kórház Könyvtára, a Debreceni Megyei Kórház Könyvtára, a Budapesti Szabadsághegyi Állami Gyermek TBC Szanatórium Könyvtára. Öröndetes az a tény is, hogy számos fontos egészségügyi intézményben folyamatban van megfelelő könyvtárhelyiség tervezése, illetve építése, átalakítása és berendezése. E munkák során kap új helyiséget a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára, az Egri Megyei Kórház Könyvtára, a Győri Megyei Kórház Könyvtára, valamint a Veszprémi Megyei Kórház Könyvtára.

2.

Az elért eredmények azonban csak töredékek az előttünk álló feladatokhoz képest. Az orvostudományi könyvtárak hálózata igen kiterjedt. E hálózat élén, mint köztudomásu, az OOK áll, a mintegy 400 könyvtárból álló hálózat munkája az OOK irányításával hálózati alközpontokon keresztül valósul meg. A hálózat 400 tagkönyvtáráról az 1961 évi részletes felmérés alapján 375 könyvtárról van nyilvántartás, azonban csupán 338 könyvtárról áll rendelkezésre pontos adat. Eszerint 165 könyvtár állománya 1000 kötetnél kisebb, 146 könyvtaré 1000 és 5000 kötet között mozog, s mindössze 27 könyvtár állománya emelkedik 5000 kötet fölé. E számok tehát azt jelzik, hogy a pontosan felmért 338 könyvtár közül 311 könyvtárnak van 1000-5000 kötet közötti állománya. Ez a nagyságrend a jellemző, ez a tény áll tehát ebben a vonatkozásban majd későbbi vizsgálódásaink középpontjában.

Abszolút számokban kifejezve a 338 felmért könyvtár állománya összesen 832.434 állományegység, amely kiadvány-

fajták szerint a következőképpen oszlik meg:

könyv	429.721 kötet	/52 %/
folyóirat	263.079 "	/31 %/
egyéb dokumentum	139.634 db	/17 %/

/v.ö. Az orvostudományi könyvtári hálózat helyzete. "Az Orvosi Könyvtáros", 1963, 3, 3-4.16-39 p./

Figyelemreméltó a növekedés százalékos aránya az állomány-fajták fenti rendjén belül. Az 1961. évi növekedés a meglévő állományhoz viszonyítva %-osan /könyvekben 7 %, folyóiratokban 6,8 %/, aprónyomtatványokban és egyéb dokumentumokban pedig 9 %. Ezeknek a százalékos arányszámoknak természetesen komoly jelentőségük van a helyiségigény megfogalmazásában. Közismert ugyanis a folyóiratok tárolásának nagyobb területi igénye. Figyelemreméltó azonban ez a jelenség azért is, mert a nemzetközi szakirodalom /a többi között pl. a "Handbook of medical library practice" című, AIA, Chicago, 1956. kiadású fontos kézikönyv/ közlése szerint az orvosi könyvtárakban a folyóiratnak kell dominálnia, miután az orvostudományban is a folyóiratok elsődleges fontosságúak.

A teljes kép kialakítása érdekében meg kell említeni az állomány használatával kapcsolatos jellemzőket. Az 1961. évi statisztikai felmérés dr. Fehérvári Tiborné közlése szerint /"Az Orvosi Könyvtáros," 1962, 2, 30-35.p./ azt mutatta, hogy az orvosi könyvtárakban a helybenolvasás a jellegzetes, ugyanis az egész hálózatban igénybevett művek 67 %-át

az orvosok helyben tanulmányozták, 1 olvasóra átlag 3,5 könyvtári egység esett, éspedig vidéken 4,9, Budapesten 2,9. A kölcsönzés az igénybevett művek 37 %-a. A két szám egybevetése arra utal, hogy hazánkban az orvosi könyvtárakban a helybenolvasásnak van nagyobb jelentősége. Témánk vonatkozásában ez azzal jár, hogy a helybenolvasás előfeltételeit fokozottabb gonddal kell megteremteni.

Figyelemreméltóak végül az orvosi könyvtárak személyi ellátottságával összefüggő adatok is. Az EU.24/1960./Eu.K. 13./Eu.M.sz.utasítás /6.§./5/.bek./ szerint a 2000 kötetet meghaladó állományu orvosi könyvtárakban, ha a forgalom is indokolja legalább 1 főt kell alkalmazni, az 5000-10000 kötetnyi állománnyal rendelkező orvosi könyvtárakban legalább 2 főt, a 10000 kötetnél nagyobb könyvtárakban pedig az OOK javaslatára plusz 1 dolgozót.

Az 1961.évi felmérés alapján a helyzet a következő: a főfoglalkozásu könyvtári dolgozók aránya 21%, mellékfoglalkozás szerűen látja el a könyvtárosi munkát 4%, részfoglalkozásu, 39%, társadalmi munkában végzi el a könyvtári munkát 36 %.

E mutatók mind figyelemreméltóak s alapul kell, hogy szolgáljanak egy adott könyvtár helyiségének /helyiségeinek/ megtervezésekor. E részadatokat azonban a funkciók alapos vizsgálata alapján kell megfelelően értékelni, illetve figyelembevenni.

3.

Könyvtárépítés terén az elmúlt három évtizedben nagy változások következtek be, hangsúlyozzuk, világszerte és ter-

mészretesen hazánkban is. Megnőtt az egy olvasóra eső terület nagysága, levegősebb lett az elhelyezés, lehetővé vált az olvasók jobb elkülönülése. Jó tervezés esetén a funkciók figyelembevételével differenciálódott az olvasói tér, s benne az ember használati céljait figyelembe véve, az anatómiai átlagméretek alapján készülnek el a jó könyvtári berendezések. A rugalmas átalakíthatóság jegyében a könyvtári tér belső elválasztása sokszor nem merev fallal történik, hanem butorizzattal. Ezáltal a tervezés az egységes könyvtári teret a részfunkcióknak megfelelően felosztja ugyan, de az elválasztó elemek szóbajöhető át-
helyezésével lehetővé válik a tér teljes átrendezése. Megszűnt a korábbi merev hármas tagoltság, amely szigorúan elválasztotta a raktárt az olvasóteremtől és a feldolgozó helyiségtől. Bizonyos logikus keveredés következett be az olvasó, a könyv és a könyvtáros útja között. Arra törekszik minden könyvtári tervezés, hogy meghitté, otthonossá tegye a könyvtárt, amelyben az olvasó fiziológiai és pszichológiai szempontból egyaránt jól érzi magát. Egyértelműen tért hódított az olvasó e kényelmi szempontjainak figyelembevételével az ülőbutorok megfelelő kárpitozása. A fellazított olvasói térben klubszerű ülési lehetőségeket is biztosít a tervezés. Sokféle szabadpolcos állvány kerül a könyvtárba. Sajátos célbutorokat is kialakított a fejlődés. Mindehhez a korszerű technikai eszközök, szerkezetek, berendezések alkalmazása kapcsolódik mind a tárolásban, mind a feltárásban. A szakkönyvtárakban kialakult az a szabály, hogy nemcsak gyarapodik a

könyvtár, hanem az elavult szakirodalom selejtezésével apad is állománya. Alapelvvé vált az olvasók könyvtári igényeinek maradéktalan kielégítése, ha lehet, a könyvtáron belül, gyors és biztos szolgáltatások kiépítésével; illetve rendelkezésére áll az olvasónak az egész hálózat, sőt a könyvtárak hazai és külföldi hálózati rendszere is abban az esetben, ha az olvasói igényt a könyvtáron belül a könyvtáros kielégíteni nem tudja. Ezzel a felfogással vált a könyvtár, mely korábban tartály volt, éltető friss forrássá.

Az orvosi könyvtárak, bár általában kis állományu és kis forgalmu tudományos szakkönyvtárak, igen fontos feladatot töltenek be az adott egészségügyi intézmény /gyógyintézet, kutatóintézet stb./ életében. Az orvosok, gyógyszerészek stb. nagy elfoglaltsága közismert, nehezen tudják a munkájukkal kapcsolatos szakterület fejlődését világviszonylatban állandóan figyelemmel kísérni, éppen ezért ez a munka komplex feladataival az orvosi könyvtárakra hárul. Az orvosi szakkönyvtár akkor végzi jól munkáját, akkor látja el jól feladatát, ha az adott területen a tudományos és szakmai tájékoztatás középpontjává válik. Ennek érdekében a fenntartó intézmény gazdasági lehetőségeinek figyelembevételével arra kell törekedni, hogy a könyvtár megfelelő elhelyezését biztosítani lehessen, tágas, levegős, megfelelően fűthető, kényelmes berendezésű, jól világított könyvtárban, ahol az olvasót semmiféle zaj sem zavarja. A fenntartó intézmény gazdasági lehetőségeinek figyelembevételével természetesen szem előtt kell tartani az intézmény könyvtári vonatkozásu szükségleteit is.

A kérdés korszerű megoldásában nagy szerepet játszik az állomány nagysága, a tervezhető olvasók száma, a dokumentációs munka, a gyarapodás és a selejtezés kérdése, annak megállapítása, hogy az állomány hanyadrészét helyezi el a szakkönyvtár szabadpolcon és hány kötetet hagy meg a hagyományos raktárban.

Az állománygyarapodás és selejtezés kérdése az orvosi szakkönyvtárakban a helyiség megtervezése szempontjából igen fontos. Általános szabály, hogy a tudományos szakkönyvtárak állománya kb. 20 év alatt megkétszereződik, ennek következtében 20 év alatt az indulási helyzethez képest mégegyszer annyi raktári területre lesz szükség. Figyelemreméltó azonban az az amerikai vizsgálat, amelyet ebben a vonatkozásban az USA Medical Directory végzett a közelmúltban. A már említett "Handbook..." közlése szerint 41 orvosi szakkönyvtár megvizsgálása azt eredményezte, hogy 20 év alatt az állomány három és félszeresre növekedett. Ez a megállapítás igen fontos a tervezés szempontjából. Hasonlóképpen nagyfontosságú az a megállapítás is, amelyet a nemzetközi szakirodalom egyöntetően rögzít: az állomány tárolására szükséges helyigény az orvosi szakkönyvtárakban viszonylag nagyobb, mint a többi tudományos szakkönyvtárakban, ugyanis az orvosi kiadványok nagysága és vastagsága nagyobb. Figyelemreméltó megállapítás az is, hogy a selejtezés az orvosi szakkönyvtárakban nehezebben valósítható meg, mint pl. a műszakiakban. Az orvostudomány területén ugyancsak a már idézett amerikai forrás /Handbook... 11.p./ megállapítása szerint még azokra az

orvosi szakkönyvekre is szükség van évek elmúltával, amelyeket éveken keresztül nem vettek igénybe. A megőrző /archiváló/ feladat tehát sokkal inkább elsődleges.

Az orvosi szakkönyvtár tervezésekor igen reálisan kell megvizsgálni a létszámkérdést. Milyen mértékben fog ténylegesen növekedni a szakkönyvtár dolgozóinak létszáma, milyen könyvtári-dokumentációs feladatokat kíván rábizni a könyvtárra a fenntartó intézmény, tehát a könyvtár dolgozói közül, hányan - milyen munkát fognak végezni, milyen szolgáltatásokat fog bevezetni az intézmény, hogyan fog alakulni az orvoslétszám. Kiterjeszti-e a könyvtár működését a szorosabban vett orvosi kategórián kívül más dolgozói kategoriákra is stb.

A nemzetközi gyakorlat azt bizonyítja, hogy az orvosi szakkönyvtárakban az elkerülhetetlenül szükséges könyvtáros-dokumentalista létszám aránylag gyorsabban növekszik, mint a gyűjtemény (az állomány), vagy maga az olvasókatégória. Látjuk tehát, hogy elég sok sajátos jellemzője van az orvosi szakkönyvtárnak, amelyeket mind-mind figyelembe kell venni akár új épületben elhelyezett orvosi könyvtár létesítésekor, akár már meglévő épületnek az átalakítása során. Mindig arra kell törekedni, hogy mind a két esetben a korszerű szakkönyvtárépítési és berendezési követelményeknek megfelelően kerüljön sor a könyvtárhelyiség/ek/ kialakítására. Az orvosi szakkönyvtárakban észlelhető hibák jelentős része abból származott, hogy a létesítők nem ismerték a modern könyvtárépítési

elveket és hibás tervezés alapján hozták létre a könyvtárt. A nehézségeket tetézi, hogy míg más szakkönyvtárak területén a könyvtárépítéssel és berendezéssel kapcsolatos szakirodalom igen nagy, az orvosi szakkönyvtárak ilyen jellegű kérdéseivel viszonylag kevés publikáció foglalkozik. Ez a viszonylag kevés szakirodalom is megérdemli, hogy elolvassák, tanulmányozzák az érdekelt könyvtárosok. Ezt az előkészítő munkát más könyvtárak megtekintésével kell kiegészíteni. Mindig meg kell ragadni az alkalmat arra, hogy olyan könyvtárosokkal beszéljünk, akik már terveztek könyvtárt, akik az új tervezésű helyiségekben már működnek s el tudják mondani, mi vált be, mit hibáztak el. Mindezeknek figyelembevételével kell az orvosi szakkönyvtár feladatát egy adott egészségügyi intézményen belül megvizsgálni.

Az orvosi szakkönyvtárak alapvető feladata rövid megfogalmazásban a következő minden orvosi szakkönyvtár számára: az adott eü. intézmény munkájának /gyógyítás, kutatás stb./ megfelelő szakirodalom tervszerű gyűjtése, tudományos feldolgozása, elemző módszerekkel történő feltárása.

4.

Az orvosi szakkönyvtár tehát a könyvtári és dokumentációs tevékenység olyan szervezett rendszerét jelenti, amelyben a könyvtáros/ok/ tudományos és gyakorlati igényekkel a fenntartó intézmény működési területére összpontosítják tevékenységüket. E munka jellemzője kell, hogy legyen a gyorsaság, pontosság, megbízhatóság. Helybenol-

vasás mellett az orvosi szakkönyvtárak kölcsönző munkát is végeznek.

Az előadottakból nyilvánvaló, hogy területileg az orvosi szakkönyvtár és a helyi dokumentáció elhelyezésének kérdését mindig egységesen kell szemlélni, még akkor is, ha a dokumentációs munka a könyvtártól szervezetileg elkülönítve fejtí ki munkáját. A területileg egyetlen egységként való kezelés, tehát a topográfiai közös elhelyezés elvét feltétel nélkül alátámasztja az a tény, hogy a dokumentációs tevékenységnek a könyvtár a mindenkori bázisa.

A könyvtári funkciók vizsgálata mellett fel kell pontosan mérni a használat jellegzetességeit. Kik fogják használni a könyvtárt? Kizárólag az orvosok, vagy az intézményben időlegesen működő szigorló orvosok is. Az "orvos" megjelölés ebben a tanulmányban egyaránt érvényes a legkülönbözőbb képzettségű, képesítésű orvosokra, fogorvosokra, gyógyszerészekre egyaránt. Meg kell vizsgálni, hogy a legfontosabb olvasói kategóriák esetében hogyan oszlik meg az arány a bentlakók és a kintlakók között. El kell dönteni, melyik kategória a legfontosabb, ki milyen szolgáltatásban részesülhet. Az olvasói kategóriák e jellegzetességeinek a figyelembevételével kell kialakítani a tervezés alapszempontjait. Sosem szabad figyelem kívül hagyni, hogy a funkció mindig elsődleges.

A könyvtár sajátos célépület, ha önálló épületben kap elhelyezést, de a célépülettel kapcsolatos elveket kell

képviselni akkor is, ha nem önálló könyvtáráépületről van szó, hanem a könyvtárt egy adott épületben helyezik el. Mindent a rendeltetésszerű üzemelés jegyében kell megtervezni, a tervezés kiindulópontja mindig a funkció, amelynek részelemeit logikai rendben kell felsorakoztatni. Az alapos vizsgálódások, részletekbe menő önelemzés után a tervezés program kidolgozása következik.

5.

A tervezési program kidolgozása nem egyedül a könyvtáros dolga, belekapcsolja ebbe a munkába a közvetlen munkatársakat, a legjobb, a könyvtárt legjobban ismerő olvasókat, a felügyeleti /fenntartó/ szerv képviselőjét, magát a tervező-építészt. Elsősorban az OKDT* Könyvtár-építési és Berendezési Szakbizottságára gondolunk, de olyan orvosi szakkönyvtáros segítségét is igénybeveheti a könyvtáros, aki már közreműködött orvosi könyvtár létesítésében.

A tervezési program elkészítése nagy gonddal jár, hiszen egy fontos okiratról van szó, munkaokmányról, amely mintegy "hid" lesz a könyvtáros és az építész között, amelyben pontosan, hitelesen, teljesen leírja a könyvtáros minden szükségletét, kívánságát a tervező építész és a berendezést tervező számára. Minél pontosabb, teljesebb, minél hitelesebb ez a program, annál inkább remélhető, hogy a műszaki terv is megközelíti az eszményt.

* Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács

A program elkészítése a könyvtáros feladata, felelőssége végső fokon egyszemélyes, még akkor is, ha a program elkészítésébe bevonja munkatársait és más személyeket, illetve szerveket is.

A program tartalmilag tehát írásba foglalja a könyvtár célját, feladatát, vázolja olvasókatégoriáit, tehát rávilágít arra, kit, kiket szolgál ki, milyen terjedelemben. Megvizsgálja az állományát, annak nagyságát a tervezés időszakában és gyarapodását a tervezési időszak távatában, viszonyítva a gyarapodó állományt a lehető selejtezéssel. Az állomány vizsgálatának ki kell terjednie a különböző típusu állományegységekre, azok kezelési módjára, hiszen a sajátos állományegység sajátos, különleges raktározási körülményeket és kezelési lehetőségeket igényelhet.

A programnak az állomány leírása során ki kell térnie arra is, hogy milyen lesz a szabadpolcon elhelyezett állományegységek és a raktárban elhelyezett anyag közötti kapcsolat, illetve arány.

Részletesen tartalmaznia kell a programnak az olvasók, a könyvtárosok, a szabadpolcos állomány s a raktárban őrzött anyag területi igényeit. Részletezni kell minden egyes részterületnek a rendeltetését, rámutatva az egyes részterületeknek egymásközötti funkcionális összefüggéseire is.

Át kell gondolnia a könyvtárosnak, hogy milyen legyen a könyvtárban az olvasók, könyvtárosok és a használt anyag mozgásának, szaknyelven "áramlásának" a rendje. Megfogalmazza a butorzat minden egyes darabjára a kívánságát. Esztétikai szempontból is tartalmazhat előírásokat, vagy kívánságokat.

Külön részben fejtse ki a könyvtáros épületgépészeti igényeit, tehát azt, hogy milyen legyen a helyiség hőfoka, relatív nedvessége, milyen legyen a megvilágítás erőssége. Világítástechnikai szempontból általános vagy helyi, vagy egyes világítással kívánja megvilágíttatni a helyiségeket, lumineszkáló vagy izzólámpás világítással. Meg kell jelölni az elektromos jelzőberendezések típusát, helyét, a távbeszélő igényt stb.

A jó tervezési program tehát a funkció pontos megfogalmazását jelenti, átgondolt elhelyezési és elrendezési javaslatot tartalmaz, számbaveszi a kibővítési lehetőségeket, intézkedik a butorzattal, berendezéssel, és a technikai felszerelésekkel kapcsolatban. Minőségi szempontból a programnak tükröznie kell azt az alapelvet, hogy az egyes részeket lehető legjobb működésük jegyében és érdekében a lehető legjobban helyezze el a tervezés az adott épületben. Mennyiségi szempontból törekednie kell a tér jó kihasználására a könyvtári funkciók figyelembevételével, hogy a rendelkezésre álló területet a tervező építész kellő megfontoltság után arányosan és a leggazdaságosabban tudja felhasználni.

Igen fontos kérdés a tervezési időszak tisztázása. A fenn-tartó intézmény vezetőségével, a felügyeleti hatósággal, az OOK-val, előre tisztázni kell, hogy a program alapján létesülő könyvtári helyiséget /helyiségeket/ hány évre ter-vezik. Tehát hogy az elkészülő könyvtár hány évig működhet új helyén lényegesebb átalakítás, hozzáépítés, illetve a butorzat /berendezés/ különösebb átalakítása, cseréje, fel-ujítása nélkül.

Az előretervezés időegysége a szóbanforgó nagyságrendű ka-tegóriában általában minimálisan 6 év, középértékben 12-15 év, nagyobb orvosi szakkönyvtárak esetében 20 év.

A könyvtárosnak a programban meg kell jelölnie, hogy az e-lőretervezés időszaka után mekkora területre lesz szüksé-ge az új tervezési periodust figyelembevétel.

A tervezés tehát mindig belülről-kifelé történik, a funk-ciók alapján. Ki kell tudni fejezni az összes általános és különleges feladatot. Ha azt akarjuk, hogy az orvosi szakkönyvtár jól működjék, egyedi, sajátos tervezés alap-ján kell megvalósítani. Helytelen lenne úgy tekinteni az orvosi szakkönyvtárat, mint a tudományos nagy szakkönyv-tárak kicsinyített mását. Kicsi könyvtár tervezés is ko-moly gonddal és felelősséggel jár. Sose feledkezzünk meg arról az okos tanácsról, amelyet Martin van Buren, a könyv-tárépítés egyik neves szakértője a következőképpen fogal-mazott meg: "Minden építészeti terv saját problémakomplexu-nát adja meg és mindegyiket a maga módján kell megoldani."

A tervezési program akkor tekinthető sikeresnek, ha az elkészült, megépített és berendezett könyvtárt a gyakorlat a használat során igazolja.

dr. Tombor Tibor

A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának építési terve

A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára, ahol dolgozom, abban a szerencsés helyzetben van, hogy dolgozóinak álma "optimális" építésű és berendezésű könyvtárról, néhány év múlva, - ha kissé beszorítva is az adott pénzügyi és műszaki korlátok közé - lényegében megvalósulhat. A könyvtár Pécs épülő, új egyetemi városnegyedében lesz az egykori hadapródiskola, nemrégén pedig munkásszállás gyanánt használt ún. Dózsa-épület déli szárnyában.

A feladat tehát az volt, hogy a kötött lehetőségek között hogyan alakítható ki korszerű, viszonylag ideális központi könyvtár, s a pontosan kiszabott keretben hogyan teremthető meg a helyiségek és funkciók egyensúlya?

A teljesen átalakítandó Dózsa-épület észak felől új laboratóriumi szárnyal fog bővülni. Néhány intézet kivételével, amelyek azonban szintén a közvetlen közelben kapnak helyet, a Pécsi Orvostudományi Egyetem valamennyi elméleti tanszéke ide települ. Indokolt, hogy a műszaki szempontból bonyolult és speciális berendezéseket követelő laboratóriumok az újonnan épülő szárnyba kerülje-

nek, s az aránylag kevesebb átalakítási komplikációt okozó könyvtár, egyéb reprezentatív helyiségekkel együtt, a régi falak közé költözzék. Az egyetem a műszaki és funkcionális szempontból nem éppen legkedvezőbb harmadik emeletet jelölte ki a könyvtár számára. Megfelelő személyfelvonók működésének biztosításával azonban remélhetőleg ellessúlyozni lehet ezt a hátrányt. A könyvraktárt statikai okokból az alagsorban kell kialakítani, ahonnan a könyvanyagot külön e célra beállított felvonók juttatják a harmadik emeletre. A nagyméretű, 575 m² alapterületű repozitórium előreláthatóan, kb. 50 évre oldja meg a várható állomány elhelyezését. Ez olyan ritka előny, amivel az országban nem sok könyvtár dicsekedhetik. Szükség esetén később még az új laboratóriumi szárnyhoz észak felől újabb ikerszárny is csatlakoztatható, s ez minden egyes szint terjeszkedését biztosítja.

Jelenlegi könyvtárunk távol van a városban szétszórt egyetemi intézetek legtöbbszörétől. A központi fekvés és a helyiségbővülés hasonlíthatatlanul emeli majd szolgáltatásainakat. Sőt, sok esetben azok jellegét is gyökeresen meg fogja változtatni. Amíg pl. pillanatnyilag, kölcsönzési forgalmunk teszi ki olvasószolgálatunk zömét, az új körülmények között erősen fel kell készülnünk tudományos igényű tájékoztatásra és a várhatóan nagymértékű helybenolvasásra is. Az egyetem oktatóinak és kutatóinak könyvtári igényei is megnövekszenek majd, ha a könyvtár helyben lesz, és nem kell a város másik végébe utazni egy-egy folyóiratért vagy könyvért.

A jelenleg csak elvétve hozzánk forduló, különben még a Pécsi Egyetem Könyvtár olvasótermét látogató orvostanhallgatókat az új központi Könyvtárnak - funkciójából következően - már el kell látnia irodalommal és biztosítania kell számukra a helybenolvasási lehetőséget is.

Az új egyetemi város, és ezzel együtt az új központi Könyvtár kialakítása nagy lehetőségeket, de a mostani állapothoz viszonyítva feladatbővülést is jelent. Ezért a jelenlegi dolgozói létszámnak felemelésére van szükség.

A mellékelt ábrákban vázolt könyvtári helyiségszükségletek felsorolásánál tehát mindenütt szerepel a megfelelő dolgozói létszámigény, vagyis a hivatását betöltő központi Könyvtár működéséhez nélkülözhetetlen könyvtárosok és technikai munkaerők száma is.

Helyiség: r e n d e l t e - t é s e	Alapterület:	D o l g o z ó
--	--------------	---------------

I. RAKTÁR

1. Repozitórium	575 m ²	2 fő raktáros
2. Raktári dolgozószoba	22 m ²	

II. NYILVÁ- NOS SZOLGÁLAT

1. Katalógusfolyósó	154 m ²	1 fő könyvtáros 1 fő hiv.segéd
---------------------	--------------------	-----------------------------------

Helyiség:	r e n d e l t e - t é s e	Alapte- rület:	D o l g o z ó
-----------	------------------------------	-------------------	---------------

Olvasótermek:

2. Hallgatói olvasóterem/galériával együtt kb./	284 m2	3 fő könyvtáros
3. Szabadtéri olvasó /feltételes!/ kb.300-400 m2	kb.300-400 m2	1-2 fő könyvtáros
4. Folyóiratolvasó /galériával együtt kb./	77 m2	2 fő könyvtáros
5. Kutatószoba /galériával együtt kb./	78 m2	
6. Tájékoztató	31 m2	1 fő könyvtáros
7. Kölcsönző	32 m2	2 fő könyvtáros

III. DOLGOZÓ-SZOBÁK

1. Vezetői szoba	15 m2	1 fő könyvtárvezető
2. Adminisztráció	13 m2	2 fő könyvtáros
3. Szerzeményezés, leltározás	14 m2	2 fő könyvtáros
<u>Feldolgozás</u>		
4. Címleírás	14 m2	2 fő könyvtáros
5. Osztályozás	14 m2	2 fő könyvtáros
<u>Technikai részleg</u>		
6. Szerelés, sokszorosítás	14 m2	

Helyiség:	r e n d e l t e - t é s e	Alapte- rület:	D o l g o z ó:
-----------	------------------------------	-------------------	----------------

7.Fotolaboratórium	14 m2	1-2 fő technikai munkaerő
8.Sötétkamra		

IV. EGYÉB HELYI- SÉGEK

WC-k, mosdók az ol-
vasók részére

Teakonyha, öltözők,
mosdók, WC-k a dol-
gozók részére.

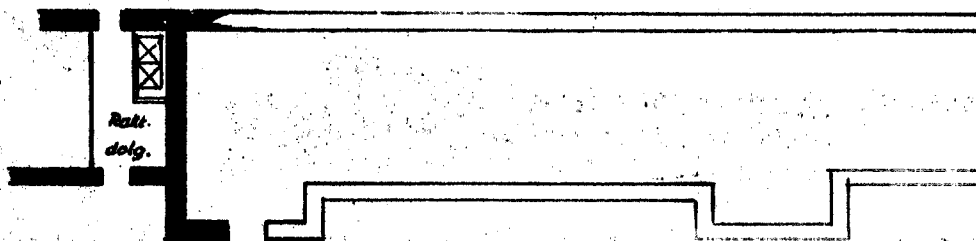
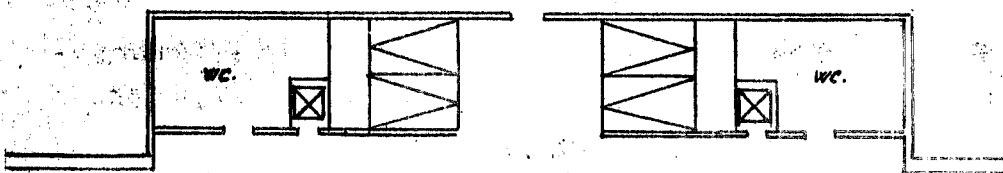
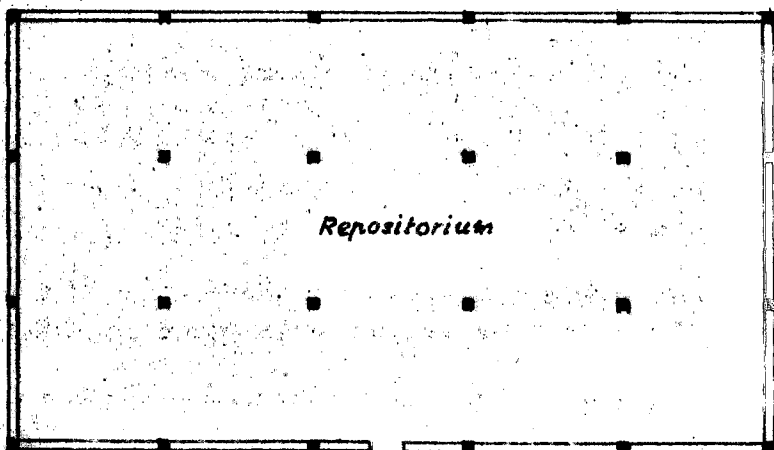
1000 személyes közös RUHATÁR az egész épület, így a Könyv-
tár használói számára is egységesen a földszinten, a fő-
bejárattól balra fog rendelkezésre állni.

A KÖNYVKÖTÉSZET az Egyetem többi műhelyével együtt a gaz-
dasági épületben, tehát nem a Könyvtár felügyelete alatt
fog dolgozni.

KULTURÁLIS HELYISÉGEK /előadótermek, klubszoba, aula/
ugyancsak közös használatra készülnek a régi és az új
szárny különböző szintjein.

R é s z l e t e z é s

I. RAKTÁR. /1. ábra./

Alagsor alaprajza

M. 1:300

1. A főbejárattal szemben, az alagsorban létesülő, nagy befogadóképességű raktár már most, megvalósulása előtt is kihat állománnyagarapításunkra, mert pl. erre való te-

kintettel juttatja az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ a hazai egészségügyi irodalom egyik példányát ajándékképpen a Pécsi Orvostudományi Egyetemnek. A megfelelő raktározási lehetőségek reményében kapcsolódunk be már eddig is a jelentékeny deviza- és forint megtakarítást eredményező nemzetközi duplumcserébe. Cserekapcsolataink körét az új, kedvezőbb körülmények még tovább fogják szélesíteni. Az ilyen módon és vétel útján elért gyarapodáshoz járul még a több, mint 30 egyetemi tanszék átvételre kínált régi könyv- és folyóiratanyaga. Ezeknek a központi raktárba szállítását már alig várják a tulzsufolt, befulladásal fenyegetett tagkönyvtárak. A többszörösére szaporodó könyvtári állomány, természetesen, óriási raktározási, feldolgozási és forgalmazási bővülést von maga után. /Az olyan kisebb mennyiségű egyéb dokumentum-, mint pl. mikrofilm-, tudományos film-, fotokópia-, hanglezgyűjtemények tárolásának, kezelésének, rendelkezésre bocsátásának feladatát külön nem is említem./

A potenciális olvasók számára egyelőre még el sem képzelhető előnnyel fog járni az oktató, kutató és gyógyító munkához szükséges legfontosabb dokumentumok központi tárolása.

Mivel a hazai tömör raktározási rendszernek sem a Gorkij Könyvtárban, sem pedig az Országos Műszaki Könyvtárban alkalmazott változata nem bizonyult megfelelőnek, a raktárt a Ganz-Vajda-féle, kétszintes vasállványzattal fog-

juk berendezni. /Ezzel végre száműzhetjük a most még elkerülhetetlen, de biztonságosnak egyáltalában nem mondható létrázást./ A repositórium légterét átszelő pillérek nemcsak az aula alátámasztását, hanem a raktári állványzat statikai biztonságát is szolgálják. A rendelkezésre álló polcfelület mechanikus, nagyságrendi raktározással elegendő férőhelyet jelent a tervezésnél alapul vett, várhatóan 150.000 kötetnyire gyarapodó állomány részére.

Az ablakkal nem rendelkező raktár szellőztetése elszívó rácsokkal fog történni. 15° C-nál nem alacsonyabb állandó hőmérsékletét részben megfelelő hőszigetelés, részben pedig a környező helyiségek és folyósók jól fűthetősége biztosítja, ezért a raktárban fűtőtestek beállítására nem lesz szükség.

Padlómegoldásként csak hidegpadló jöhet számításba, mert ez nemcsak a leggazdaságosabb, hanem egyben a legtartósabb is. Portalan, könnyen tisztítható és, ami fontos, nem gyúlékony. A könyvkocsik közlekedését gumikerekek alkalmazásával kőpadlón is zajtalanná lehet tenni.

Alagsori fekvése miatt a raktár állandó mesterséges világításra szorul. Ez a könyvtári anyag kimélete szempontjából egyenesen előnyös. Ahhoz, hogy a raktáros az állványok között biztonságosan és gyorsan mozoghasson, nincs szüksége erős fényre. Az állványok függőleges felületét azonban már jól meg kell világítani, hogy a könyvek gerincén feltüntetett adatok jól olvashatók legyenek, s

így a kívánt könyvet hamar ki lehessen választani. A nagy méretekre való tekintettel, indokolt volna fénycsöves berendezések létesítése, azonban a csak időszakos világítási követelmények miatt, viszonylag magas óránkénti kapcsolási számot alapul véve, izzólámpás megoldás látszik helyesebbnek. A lámpatestek elhelyezésénél a tűzvédelmi szempontokra fokozott figyelmet kell fordítani, nehogy a könyvek a tulságosan közel lévő lámpatestek esetleges hibái miatt meggyulladjanak. De nemcsak a tűzveszélytől, hanem az izzók által fejlesztett hő káros hatásától is óvunk kell a könyvtári gyűjteményt. Az általános világítást a mennyezet fehérségével fokozni lehet.

Amint az épület többi részében, úgy itt is, sőt, itt elsősorban kívánatos a portásfülke tűzjelző készülékével összekapcsolt tűzkutató berendezés felszerelése.

A raktári munkák nagyobb befektetést igénylő automatizálására nem lesz lehetőség, legfeljebb olyan ötletes környelmi berendezések alkalmazására, amelyek többletköltséget nem okoznak /pl. lábbal kezelhető villanykapcsoló stb./.

2. A raktárosnak, sajnos, mindig nagy utat kell majd megtennie a munkaszobájából kezelt - két, egyenként 150 kg-os teherbirásu - könyvlift és a raktár között. Ha az átalakítási munkálatok időszakában anyagi okokból nem is, de később egyszer okvetlenül megoldást kell találni a raktári könyvforgalom könnyítésére.

A harmadik emeleti kölcsönzőből kiinduló csőposta végállomása ugyancsak a raktárkezelő munkaszobája lesz.

II. A NYILVÁNOS SZOLGÁLAT helyiségei. /2. ábra./ /Ábrát lásd a köv. oldalon./

A felvonóval, vagy esetleg a lépcsőn megérkező olvasó egyenesen a Könyvtár központi magvába, a katalógusterembe, pontosabb szóval a katalógusfolyósóra jut.

Minden látogató számára kötelező a földszinti ruhatár igénybevétele, így a Könyvtárnak felöltők és táskák kezelésével nem kell bajlódnia./

A katalógusok világos, sok ablaku, zöld növényekben gazdag birodalma az olvasószolgálati helyiségekből és a dolgozószobákból egyaránt jól megközelíthető, s így viszonylagos egységbe foglalja a Könyvtár különböző részlegeit. Az olvasó a katalógusfolyósón kapja meg a Könyvtár használatára vonatkozó utmutatásokat, a technikai tájékoztatást végző könyvtárostól.

Az egész Egyetem állományáról központi - és a Könyvtár állományáról elkülönítetten is szerkesztett - betűrendes, sorozati és ETO-szakkatalógus a belső fal mentén sorakozó katalógusszekrényekben áll majd a kutatók rendelkezésére. A katalógusok használatát üvegtáblákra festett feliratok fogják ismertetni. A katalógusfiókokban való hosszas keresgélést kis asztalok, s támla nélküli, nem nagy helyigényű ülőkék teszik kényelmesebbé. A kiterjedt katalógustérben kb. 16-18 katalógusszekrény is elfér. A folyósó

2. abra

Szabodhri oboó (fahdohs)

Katalógus folyósó

Kutatái órasó' Folyóirat órasó'

Tajé-

1005-7000

L

Willingness

05/04/19

—

10

Adm.

210

Concluzie: Da

7

1.

III. en. alapraja

Mi 1:300

általános megvilágításán felül, gondoskodni kell az egyes katalógusszekrényeket helyi fénnnyel ellátó lámpatestekről is.

A még be nem iratkozott olvasót a technikai tájékoztató a katalógusfolyósóról nyíló kölcsönző-ablakhoz irányítja, ahol adatait nyilvántartásba veszik és kiadják látogató-jegyét.

A katalógusokból kiválasztott könyveket olvasótermenként más és más, elütő színű kérőlapokra jegyzik fel az olvasók. A kérőlapok színek szerint elváló gyűjtésére külön asztalkán elhelyezett rekeszes doboz használható. A kívánságok teljesítéséről a katalógusfolyósón szolgálatot teljesítő hivatalsegéd gondoskodik. A kérőlapokat csőpostával a raktárkezelőhöz továbbítja, a könyvlifttekkel felérkező anyagot pedig a különböző színű kérőlapok segítségével, pillanatok alatt szétválogatja és rendeltetési helyére juttatja. Az olvasótermekbe szállított könyveket azután az olvasótermi felügyelők osztják szét az olvasók között.

Az építészeti megoldását tekintve folyósójellegű katalógushelyiség falait - az állandó tatarozásra szoruló festék helyett - faburkolattal, vagy ha ez pénzügyi szempontból megoldhatatlan, esetleg színes, lemosható mezőturi burkolótéglával volna célszerű védeni.

Padlóborítását, a csak átjárásra használt többi folyósótól megkülönböztető színű, nagy alaku mozaiklapok képezhetnék.

A katalógustér jobbról-balról dohányzó-társalgó folyósókba torkollik, amelyekben ülőgarniturák és dohányzóasztalok fogják szolgálni a látogatók kényelmét. A berendezést, ajánló könyvkiállítás céljaira felállított, üvegezett szekrények egészíthetnék ki; a falakra nagy magyar orvosok arcképsora kerülhetne.

A katalógusfolyósó közepéről nyílik a reprezentatív, öt-ablakos hallgatói olvasóterem. A bejáratot színvonalas domborművel, vagy kétoldalt álló szoborfigurákkal lehetne kihangsúlyozni.

Az olvasóterem helyisége egykor a hadapródiskola kápolnája volt, innen származik impozáns, 7.60 m-es belmagassága, ami alkalmat nyújt esztétikailag is hatásos galéria kialakítására. A katalógusfolyósóval párhuzamos galéria, a pontos statikai számításoktól függően, akár a déli falig is huzódhatna. Feljáratának kiképzésénél ugyancsak érvényesíthetők esztétikai szempontok.

A hallgatói szükségletnek megfelelő törzsanyag /tankönyvek, kézikönyvek, segédkönyvtár/ az ablakokkal szemközt falak mentén, szakok szerinti tagozódásban, fémállványok állítható szabadpolcain várja az olvasókat. /25-30 cm-es lábakon, 180 cm-nél nem magasabb állvány./ Az ablakok közötti falfelületen a magyar nyelvű új szerzemények, valamint az olvasótermi kézikatalógus kap helyet.

A galéria olvasói részére ugyancsak szabadpolcon, s szaksorrendben sorakozik majd a legnélkülözhetetlenebb segédanyag. A galérián maximális helykihasználás végett, egyetlen összefüggő asztalsort lehetne végigfuttatni, dél felé néző, egyoldalas ültetéssel. Ilyen elrendezés mellett, senkit sem háborgat az ujonnan érkező, s mégis helykihasználás nélkül, közvetlenül egymás mellett alakíthatók ki az olvasói férőhelyek. Szükség esetén itt akár 30 személy is olvashat.

Az olvasóteremben egymástól egy méteres távolságra 16 db 6 személyes /kb. 0.60x4.80 m-es/, 2 db. 3 személyes és a terem homlokzati kiszögelléseiben 1-1 db. 4 személyes asztal elhelyezésével 110 olvasóhely kialakítására van mód. Ez a szám vizsgaidőszakban, a kényelmi szempontok feláldozásával kétszeresre is emelhető. Hogy az egymással párhuzamos asztalok ne keltsenek kínosan szimmetrikus benyomást, a hosszanti falakra nem merőlegesen állnának, hanem kb. 20°-os ferdüléssel.

A hallgatói olvasóterem részére kis helyigényű, de kényelmes, élénk színű műanyaggal borított székeket állítunk be. Arra általában gondolni fogunk a terem berendezésénél, hogy a fiatalság szereti a vidám színeket és, hogy derűs, világos környezetben jobban megy a tanulás. Számos külföldi példa bizonyítja, hogy régi falak között is lehet modern könyvtárat hatásosan berendezni.

A természetes fény a rendkívül magasra nyúló s így némiképp a galéria olvasóhelyeit is megvilágosító homlokzati

ablakokon át fog behatolni. A vakító déli nap ellen, túlságosan nem sötétítő, fehér vagy színes redőnyökkel lehet majd védekezni.

Légkondicionáló berendezés alkalmazására pénzügyi okokból nem kerülhet sor, ezért a terem szellőztetése ablaknyitással történik. Szerencsére, az olvasóterem nem utcára, hanem parkra néz, így a levegő zajártalom nélkül cserélődhet. Ugyancsak takarékosági szempontok akadályozzák ebben az épületben klimaberendezések vagy mennyezetfűtés létesítését is. A hőerőműtől távvezetékeken érkező meleget szétsugárzó fűtőtesteket az ablakok, valamint a galéria-feljárat alá célszerű helyezni, hogy a nagyobb falfelületeket ne foglaljanak el a terjedelmesebb butorzat elől.

Az olvasóterem általános mesterséges világításánál főszempont a káprázásmentesség megoldása, amit fényterelő rácsok segítségével, közvetetten sugárzó világítótestekkel, vagy rejtett, a mennyezetről visszaverődő fényű izzólámpákkal lehetne elérni. Mivel azonban a nagy belmagasság miatt ilyen rendszerű világításhoz óriási fényerőre lenne szükség, kénytelenek vagyunk a gazdaságosabb, s a galériát is megvilágító, hagyományos függőlámpák alkalmazásához folyamodni. A szemnek kellemes szórt fényt azonban, megfelelő burákkal, ernyős kiképzéssel így is lehet biztosítani.

Mindenesetre rendkívül fontos, hogy a világítóberendezések kiviteli és formai szempontból egyaránt alkalmazkodjanak a helyiség építészeti jellegéhez és butoraihoz.

Az állványok függőleges irányu megvilágítása itt éppen olyan lényeges, mint lent, a raktárban. A fényhatás a falak világos színével is fokozható. A halványsárga, vagy sárgászöld falak - a tapasztalatok szerint - élénkitik a szellemi tevékenységet is. Esetleges fénycsöves világításnál kerülni kell a tulságosan rideg, kékes színhatásokat /bár a hideg színeknek nagy előnyük, hogy nyári hőségben állítólag enyhítik a melegérzetet/.

A könyvtárak az MSZ 1587 szerint a finommunkák látási igénycsoportjába tartoznak, ezért a könyvtári helyiségek 40-80 luxnál nem nagyobb fényű általános világítása esetén az olvasói, illetve a munkaasztalok helyi megvilágítására is szükség van. A külön-külön felgyújtható olvasólámpák erőssége 300 és 1000 lux között mozoghat. Gyakorlati szerepükön túlmenően, még a kellemes szeparáltság érzetét is keltik. Az áramot padlóba süllyesztett vezetékek juttatják az egyes olvasói helyekhez.

Az olvasótermekbe és a dolgozószobákba egyaránt ragasztással portalanná és recsegésmentessé tett parkett fog kerülni. A belföldi gumiburkolat hamar tönkremegy, nyulik, kopik, a hazai műanyagborítás pedig túl kemény, rideg, s ezért törik. A közlekedési vonalakon szőnyegek fogják elnyelni a lépések zaját.

Az épület déli szárnya és a laboratóriumi szárny között, a II. emelet padlómagasságáig emelkedő épületrész tetején, a műszaki adottságoktól függően, esetleg 300-400 m² alapterületű szabadtéri olvasót lehetne kialakítani. Ez

jelentékenyen szaporítaná a kényelmes olvasóhelyek számát. Segítségével, megfelelő idő esetén, a zárt olvasóteremmel együttesen, akár az egész diákság helybenolvasását meg lehetne oldani, zsufoltság nélkül. A köröskörül emelkedő harmadik emelet, melyről négy oldalt napvédőrácsok nyulnának be a szabadtéri olvasó fölé, minden külső zajtól és mozgástól elszigetelné a hallgatókat. A tanuláshoz szükséges csend és nyugalom tehát tökéletesen biztosítható lenne. Nagyméretű beton virágtartókkal és a középső részben, ahol a védőrácsok már nem árnyékolnak, színes asztali napernyőkkel lehetne vonzóbbá tenni az ottartózkodást. Hogy a késő délutáni, vagy esti órákban is ki lehessen használni a szabadtéri olvasás lehetőségét, mesterséges világtásról itt is gondoskodni kellene.

A szabadtéri olvasó létesítése, természetesen, több olvasótermi felügyelőt igényel. A zárt olvasóban két állandó felügyelő jelenléte szükséges. Egyikük munkahelye a kölcsönzőből nyíló üvegablak szomszédságában lenne, hogy az olvasók által kikért és a raktárból könyvlifttel felküldött könyveket azon keresztül könnyen átvehesse és kioszthassa. Az ő dolga az állványokról leemelt könyvek helyrerakása is. /Ennek alapján végzi a könyvforgalmi statisztikát./ Az állványok legalsó polcát üresen hagyjuk, hogy az olvasók odatehessék a kivett, átnézett könyveket.

A másik felügyelő az olvasóterem bejáratánál foglal helyet. Ő veszi át, illetve szolgáltatja vissza a leadott látogatójegyeket, s vezeti a helybenolvasói statisztikát.

Reggel 9-től este 9-ig való nyitvatartás csak váltott műszakkal lehetséges. A két felügyelői munkakörre összesen számított napi 24 órai szolgálatot három könyvtáros is el láthatja, ha egyikük megosztja munkaidejét a két felügyelői hely között.

A hallgatói olvasóteremhez nyugatról a kölcsönzőhelyiség csatlakozik, ahová szintén a katalógusteremből lehet bejutni. A kölcsönzést d.e. 10-től d.u. 6-ig ellátó két könyvtáros munkahelye a csőposta és a könyvlifttek előtt, részben a katalógusterem felé, részben a diákolvasóterem felé nyíló ablakok között lesz. Miután a Könyvtár egyetlen olvasói nyilvántartása a kölcsönzőpultba süllyesztett kartotékdobozokban áll majd, a beiratkozás is itt történik. A kölcsönzés megkezdése előtti és utáni időszakban máshonnan ideirányított könyvtáros áll majd a beiratkozők rendelkezésére. A kölcsönző könyvtárosok egyike a kért anyag felhozatását és kiadását, a másik a visszaszolgáltatott anyag bevételezését fogja intézni.

A kölcsönző helyiség parkra néző ablaka elé ülő garnitúrát fogunk helyezni dohányzóasztállal, a szabad falfelületekhez pedig könyvállványokat az átfutó anyag elhelyezésére, s az új szerzemények ajánlására.

A tájékoztató szintén a katalógusfolyósóról nyílik. Könyvállványain megfelelő segédkönyvtár áll majd a tudományos tájékoztatást végző könyvtáros rendelkezésére, aki egyben a könyvtárközi kölcsönzést is intézheti. A könyvtáros munkahelyét kialakító butorokon kívül ülő garnitúra kerül még ide.

Tovább nyugat felé a folyóíratolvasó és a kutatószoba következik. A katalógusfolyósóról csak a folyóíratolvasónak lesz bejárata, a kutatószobába, az elmélyült olvasás zavartalanságának biztosítása érdekében, csak a folyóíratolvasón keresztül lehet belépni. Galéria kiképzése még az itteni, 4.80 m-es belmagasság mellett is elképzelhető. Ha csak 2 m-es szélességben húzódna is át a két olvasószoba fölött - középen természetesen választófallal elkülönítve - akkor is lehetővé tenné 6-8 egyszemélyes olvasóhely kialakítását.

A folyóíratolvasóban a falak mentén, fából készült, ferde polcos tárolók szolgálnak majd a kurrens periodikák legújabb példányainak bemutatására és egyben a folyóévi régebbi számok raktározására. A kiállított folyóíratok kézikatalógusa és meghatározott segédkönyvtár egészíti ki a folyóíratolvasó berendezését.

A két egymásba nyíló terem felügyeletét egy személy is elláthatja, aki a folyóíratolvasóban, a bejárat közelében ül majd, hogy a belépőnek azonnal rendelkezésére lehessen.

A két olvasóterem együttes felügyeletét ellátó könyvtárosok feladata a folyóíratokkal kapcsolatos olvasószolgálati teendők ellátásán felül, mindennemű folyóíratnyilvántartás, feldolgozás és adminisztráció /rendelések, reklámítások stb./ elintézése is. A gépelési munkát egyikük mindig a tájékoztató helyiségben végezheti, munkaidejük egybeeső felében. Ugyancsak ők vezetik majd az ideiglenes nyilvántartást az összes tanszék számára érkező fo-

lyóiratszámokról, s azokat ők is osztják be a leltározó helyiségben álló tanszéki kézbesítőszekrény rekeszeibe.

Bármennyire is kedvező lenne, ha mindkét helyiségben egy-személyes asztalok mellé ültethetnénk az olvasókat, az adott helyviszonyok között kénytelenek leszünk a folyóirat-olvasóban legalább négyszemélyes /0.80x4.- m-es/ asztalokat beállítani. 5 db ilyen olvasóasztal egyoldalas ültetéssel 20 olvasói férőhelyet jelent.

A kutatói olvasószobában a falak menti állványokon szakok szerint felsorakoztatott kézi- és segédkönyveken kívül, a bemutatni kívánt külföldi új beszerzéseket is itt fogjuk elhelyezni, szép hatású szabadpolcos könyvszekrényben, hogy a kutatók kedvükre válogathassanak.

Az adapterrel nemcsak mikrofilm, hanem mikrohártya olvasására is alkalmassá tett Documator-t a helyiség legkevesbé világos, északnyugati sarkába célszerű beállítani, s közelébe a mikrofilm- és mikrohártyatároló szekrényt. Az esetleges /pozitív/ mikrokártyaolvasó berendezés szintén a kutatószobába tartozna, a mikrokártyagyűjteménnyel együtt.

A kutatószobában, bármilyen fényűzésnek tűnik is ez a szűkös helyviszonyok között, csupa egyszemélyes asztalt fogunk tartani. Ha valahol, úgy itt igazán háttérbe kell szorítani a mennyiségi szempontokat. Kényelmesen párnázott székek esetén is kb. 14 kutatóhely alakítható ki.

A különböző rendeltetésű, de lényegében azonos célt szolgáló három olvasótermet a lámpatestformáknak, a butorok-szinének és vonalának, valamint az asztalok elhelyezési rendjének variálásával, változatossá kell varázsolni. Sajnálatos volna, ha az olvasókra uniformizált hatást tennének és nem éreztetnék a három olvasóhelyiség eltérő légkörét. A diákolvasónak eleven színeivel, s merészebb vonalú butoraival - kiegyensúlyozott nyugalma ellenére - lüktető életet kell tükröznie. A kutatószoba tompított hatása, szolid eleganciájának pedig a tökéletes zavartalanság, teljes elmélyülés és csendes elvonultság hangulatát kell árasztania. A folyóíratolvasó jellege valahol a kettő között van.

III. A hallgatói olvasóteremtől keletre eső szolgálati részben a DOLGOZÓSZOBÁK sorát az adminisztráció helyisége nyitja meg. Ez egyben a könyvtárvezető előszobája is.

A könyvtáros-adminisztrátorok munka-butorzatán kívül, itt találunk majd helyet a könyvtáros-szaklapok és a hivatalos közlönyök számára készített állványok, valamint az iratok és irodaszerek tárolását szolgáló, szekrények.

A gazdasági és egyéb adminisztratív ügyek intézésén kívül, az adminisztrátor-könyvtárosok másolják stencilre az ellenőrzött címfelvételeket, végzik a cédulairányítást és segítenek a katalóguskártyák előrendezésében, valamint a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolításában.

A könyvtárvezető szobája nem szokványos hivatali helyiség, sem pedig fényűző igazgatói szoba. Célja az, hogy mindenki, aki oda belép, megérezzen valamint a könyvtár szellemi légköréből. Sima, elegáns vonalú butorokkal, egyszerű, mégsem unalmas lámpatestekkel, komoly, de nem túlméretezett könyvszekrénnel, lépések zaját tompító szőnyeggel és néhány zöld növényel el is lehet érni a kívánt hatást.

A feldolgozó szobákat összekötő belső folyósó egy részét a külön vezetői mosdó és WC foglalhatná el.

A vezetői szoba közvetlen keleti szomszédja a szerzeményezés és leltározás hivatali helyisége lesz, azután következnek a címleírás és a szakozás céljait szolgáló szobák, végül pedig a technikai részleg, a szerelés, sokszorosítás, fotolaboratórium és sötétkamra.

A feldolgozást végző könyvtárosok munkájához szükséges segédkönyvtár és a kezükön átfutó anyag beépített könyvespolcokon kap helyet. A szerzeményező könyvtáros íróasztala közelébe célszerű kezelőasztalt is állítani, ahol a könyvcsomagok felbontását és csoportosítását végezheti.

A tanszéki anyag gyűjtésére és kézbesítésére szolgáló rekeszes szekrény a leltározó könyvtáros közelébe kerül, mert a tagkönyvtárak részére beszerzett és feldolgozott könyveket ő adja át aláírás ellenében a tanszékek kézbesítőinek. A kísérlapokból álló helyrajzi vagy raktári katalógus számára ugyancsak a leltározó kezeügyében kell helyet szorítani.

Nem lesz könnyű feladat az összes szükséges bútort a kis dolgozószobákban úgy elhelyezni, hogy ne keltsenek zsfolt benyomást. Nagyon fontos, hogy minden könyvtári munka elvégzéséhez elegendő hely álljon a dolgozók rendelkezésére, mert csak így kerülhető el az anyagnak - a könyvtár számára végzetes - elkeveredése. Emellett, a szűk munkahelynek állandó hangulati kísérője az ideges keresés, amivel rengeteg hasznos idő és energia vész kárba.

A félfogadás és a guruló könyvkocsik közlekedésére nem sok hely marad a dolgozószobákban. Meggondolandó, hogy a belső folyósót érdemes-e megtartani, ne használjuk-e inkább fel a szobák területének bővítésére?

A minél jobb helykihasználás céljából előnyös lenne a szolgálati részben dolgozó könyvtárosok íróasztalának lapjára, kétpolcos kis íróasztalállvány rögzítése, amelyen a legsűrűbben forgatott segédkönyveket tarthatnák. Az egymással szembe fordított íróasztaloknál ülő könyvtárosok, az íróasztalpolcok segítségével, szinte külön fülkében érezhetnék magukat.

Ugyancsak helyet, időt és energiát lehetne megtakarítani, ha az íróasztalokhoz bal kéz felől, derékszögben csatlakozó, de ebből a helyzetéből bizonyos mértékig kimosztható kerek írógépasztalka tartoznék, írógéppel és papírok, úrlapok tárolására szolgáló redőnyös fiókrész-szel. Jobb kéz felől, hasonló megoldással, írófelületnek is alkalmas tetejű, kihuzható fiókos kartotékszekrényke egészítené ki a munkahelyet. Ez az íróasztalkombináció

valószínűleg nem kerülne többbe, mintha külön-külön szerez-
nénk be a három darabot, s biztosan kevesebb helyet fog-
lalna el. Az így elrendezett munkahelyen, rugalmas ülőké-
jű és támlájú, fémlábu forgószéken ülve, folyamatosan vé-
gezhetné a könyvtáros, irodalomkutatásból, kézi és gépi-
rásból, nyilvántartó kartonok kezeléséből összetett, sok-
rétű munkáját. Az olvasótermi felügyelők íróasztalára,
természetesen, nem szereltetünk polcot, mert feladatuk
lényegéhez tartozik, hogy mindent lássanak, ami előttük
és körülöttük történik. Számukra írógépasztalka sem szük-
séges, mert gépeléssel ugysem zavarhatják az olvasókat.
A kölcsönző könyvtárosok számára szintén nem lehet minden
változtatás nélkül beállítani ugyanezeket a butorokat,
mert terjedelmes olvasói és kölcsönzési nyilvántartásai-
kat a kölcsönzőpultba süllyesztett kartotékdobozokban
gyorsabban és jobban tudják kezelni, mint a függőleges
tagolású szekrényekben.

A szerelő szobában könyvespolcra csupán az átfutó anyag
szempontjából van szükség. Mivel azonban a feldolgozott
könyveket itt látják el tulajdonbélyegzővel és raktári
számmal, továbbá itt történik a sokszorosítás is, több
kezelőasztal számára kell a hely. A kényelmes szortiro-
zási lehetőség nagyon lényeges, nehogy a más és más ren-
deltetésű könyvanyag összekeveredjék.

Az innen ideiglenes, vagy végleges helyükre kerülő köny-
vek elszállítása kora reggel fog történni, hogy az olva-
sók útját a folyósókon, főleg a katalógustérben lehetőleg
ne keresztesse.

A fotolaboratóriumban a forgalomtól és a dolgozói létszámtól függően a szerelő, sokszorosító hivatalsegéd, vagy külön technikai munkaerő fogja a fotokópiákat, illetve mikrofilmeket készíteni, a meglévő "Dokufo" másológésszülék, illetve a jövőben beszerzendő kisfilmes fényképezőgép segítségével. Mikrokártyákat csak mikrofilmek átmásolása útján szándékozunk előállítani, mert Könyvtárunk esetében a hatalmas befektetést igénylő, mikrokártyát, illetve mikrofilmlapot közvetlenül előállító berendezés nem fizetődne ki.

A sötétkamra kőagyagpadlós lesz, akár a folyósók. Falait színes csempeborítás fogja védeni. Amennyire fontos, hogy a dolgozószobák falszíne világos legyen, ugyanannyira lényeges, hogy a sötétkamrába ne fehér csempe kerüljön.

IV. EGYÉB HELYSÉGEK

Az olvasók kényelmét a lépcsőfeljáratok mellett kialakított WC-k, és a folyékony szappannal, valamint cserélhető törölközővel rendszeresen ellátott mosdók szolgálják. Szomszédságukban lezárható mellékhelyiségek /WC, mosdó-zuhanyozó, öltöző/ lesznek a dolgozók számára is.

Szabad idejükben a könyvtárosok, a többi intézet dolgozóival közösen látogathatják majd a második emeleti, TV-készülékkel is ellátott klubhelyiséget, amelynek zaját hangszigeteléssel kell elzárni az egyéb rendeltetésű helyiségektől elsősorban a közvetlenül fölötte levő hallgatói olvasóteremtől.

Konferencia, vagy továbbképző előadások tartására az új laboratóriumi szárny alagsorában két, egyenként 30-40 személyes tanácsterem vehető igénybe.

Az egész épület fűtése, takarítása, karbantartása központi fog történni. Ilyen célra egyetlen intézménynek sem kell energiát fordítania. A jövőben már a Könyvtár sem fog elszigetelten, különálló létesítményként működni, hanem egységes és hatalmas szervezet egyenrangú tagjaként vesz majd részt a Pécsi Orvostudományi Egyetem életében.

Befejezésül még egyszer hangsúlyoznom kell, hogy e szervezetben vázolt megoldások messze esnek egy tudományos központi könyvtár valóban optimális körülményeitől, azonban az igen korlátozott műszaki és pénzügyi lehetőségek ismeretében a minimális terület- és létszámgénynél többet beállítani nem lehetett.

Forster Miklósné

HUNGARIAN MEDICAL BIBLIOGRAPHY

Ami az előszóból kimaradt - a szerkesztő gondjai

Az OOK bibliográfiai osztályán immár harmadik éve készül a Magyar Orvosi Bibliográfia angol nyelvű kiadása. A bibliográfiában a cikkeknek csak az angolnyelvű címfordítását közöljük. A kiadvány, amely a teljes magyar orvosi irodalomról nyújt áttekintést, évente jelenik meg /két kötetben/. Az 1961. év bibliográfiája 3904, az 1962. évé

4448 cimleírást tartalmaz. A bibliográfiát szerzői névmutató és tárgymutató egészíti ki. Ez a kiadvány könyvtári csereanyagnak is jelentős, de kulturpolitikai jelentősége is van, hiszen Dörnyei Sándornak a magyar orvostudomány külföldi referáltságát elemző tanulmánya is megállapítja, hogy a magyar orvosi irodalmat külföldön csak kis töredékében ismerik. /A tanulmány megjelent a MTA Könyvtárának kiadásában: "A magyar szakirodalom külföldi referáltsága /Kémia, biológia, orvostudomány/", Budapest, 1964. 53-85. old./

Amikor a magyar orvosi irodalom külföldi propagandáját elősegítendő idegennyelvű bibliográfia kiadását határoztuk el, az angol nyelvre esett a választásunk. Az angol nyelv egyre nagyobb teret kap a nyugati szakirodalomban, hazai Actáinkban is egyre több az angolnyelvű közlemény a némettel és a franciával szemben. Az angolnyelvű kiadvány még az orosz nyelvterületen is jól hasznosítható - egy második, orosznyelvű kiadványtól el kellett tekintenünk a jelentős költségek miatt.

Az angolnyelvű kiadvány néhány szempontból eltér a Magyar Orvosi Bibliográfiától. Elhagytuk belőle a népszerű orvosi irodalmat /ujabban már a magyarnyelvű kiadványból is/, kimaradtak a külföldi kongresszusokról szóló ismertetések, a katonai orvostudomány szervezési vonatkozású cikkei, valamint a hazai kongresszusokon elhangzó olyan előadások összefoglalói, amelyek később cikk formájában is megjelentek.

A válogatás ez utóbbi szempontja a szerkesztő egyik fő gondja. A Magyar Orvosi Bibliográfia /MOB/ automatikusan regisztrálja a kongresszusi összefoglalókat, hogy mielőbb hirt adjon egy-egy tudományos munkáról. Az angol nyelvű kiadvány azonban egy teljes év anyagát öleli fel egyszerre, nem volna értelme az összefoglalót is, és a később megjelent azonos cikket is feltüntetni. Figyelnünk kell tehát, hogy a kongresszusi összefoglaló közlése után megjelenik-e a téma cikk formájában? Ha igen /és néha több lapban is megjelenik/, úgy csak a cikk címfordítását közöljük. Ha nem - úgy a kongresszusi összefoglalót.

Egy másik probléma a külföldi folyóiratokban megjelenő cikkek szakozása. E cikkeket - ha a folyóiratot megszerezni nem tudjuk - csupán a címük alapján osztjuk szakrendbe. Sokszor előfordul azonban, hogy később megjelenik ugyanannak a cikknek egy elérhető variánsa, és akkor - a közlemény elolvasása nyomán - kiderül, hogy a címből nem lehetett helyes szakbeosztást megállapítani. Ennek az a következménye, hogy pl. a MOB első számában a külföldi cikk egy bizonyos szakba került, a MOB negyedik számában /a MOB évente 4-szer jelenik meg/ a később megjelenő pl. magyarnyelvű változat - egy másik szakba. Az angol kiadásba felvesszük természetesen mindkét cikket - de ugyanabba a szakba kell "összehozni" őket, és pedig abba a szakba, amely jobban megfelel a cikk tartalmának.

Amikor a szakbeosztás buktatóit elkerültük, újabb feladattal találjuk szembe magunkat: az angol címfordítások

összehangolásának a problémájával. Vannak cikkek, amelyek többször is megjelennek különféle folyóiratokban vagy amelyeket más folyóirat /pl. a Therapia Hungarica/ referál. Előfordul, hogy ahány megjelenés, annyiféle a címfordítás. Pl. Vetro E. cikkének címfordítása a Magyar Radiológiában: "Herpes zoster developing after x-ray irradiation". Ugyanaz a Ther. hung.-ban: "Herpes zoster following radiotherapy". Vagy Szendrői Z. - Balogh F. cikke az Orvostudományokban: "The frequency of cancer of the prostate". Ugyanaz a Ther.hung.-ban: "Incidence of prostatic cancer".

A címfordítások elvesztőjét növeli, hogy az Index Medicus is regisztrálja a magyar cikkek egy részét, és ennek a címfordítása olykor egy harmadik variánst ad, amely - félreértve a magyar címet - egészen más, mint a többi. A különféle címfordítások közül azt választjuk ki, amelyet - a külföldi olvasó szempontjából - a legjobbnak ítélünk. Ezért vitás esetben, ha a címfordítás tartalmilag jó, az Index Medicusban megjelent szöveget vesszük át elsősorban. Másodsorban a külföldön megjelent cikk címét tartjuk meg, végül az Acták címfordítását is eredetiben közöljük. Sajnálatos, hogy sok szaklapunkban - sem szakmai, sem nyelvi szempontból - nem megfelelőek a címfordítások. A bibliográfia általános szabályai miatt lehetőleg mégis átveszünk vagy kis módosítással közöljük a címfordításokat.

Hátra van még a tárgymutató készítésének, a pregnáns tárgyszóválasztásnak a kérdése. Igyekszünk az Index Medicus tárgyszó rendszerét alapul venni, valamint az éppen fel-

futó kutatási témák jellegzetes kifejezéseit használni. Ez nem a legkönnyebb feladat, mert az új kutatási irányok új terminológiát kívánnak, s a tárgymutatóban ennek is tükröződnie kell.

Reméljük, hogy évről-évre - gazdagabb tapasztalatok alapján - teljesebbé és jobbra válik a kiadvány. Reméljük azt is, hogy a jó szándékot és az intenzív munkát érdeklődés fogja kísérni és a kiadvány hozzájárul a magyar orvosi munka megismeréséhez és megbecsüléséhez.

dr. Vályi Edit

ÁLLOMÁNYELLENŐRZÉS AZ ORVOSI KÖNYVTÁRAKBAN *

Az 1956. 5. sz. tvr. rendelet - a könyvtári törvény - előírja, hogy meghatározott időben minden könyvtár állományát ellenőrizni kell.

5.000 kötetig évente

5.000 - 25.000 kötetig két évenként

25.000 kötet felett három évente kell állományellenőrzést végezni.

Az állományellenőrzés - állományrevízió, raktárrevízió - az a munkafolyamat, amelynek során a raktárt és a raktárból kivett /pl. kikölcsönzött/ művek nyilvántartásait átvizsgáljuk az esetleges hiányok megállapítása céljából. E munkafolyamatot tévesen nevezik "leltározás"-nak, mert a leltározás nem az állomány ellenőrzését, hanem az állománybavételt jelenti.

Az állományellenőrzés elsősorban vagyoni ellenőrzés, tehát gazdasági természetű feladat. De alkalmat ad a könyvtárosnak arra is, hogy a könyvtár rendjét ellenőrizze, megállapítsa nemcsak a könyvállomány hiányait, hanem a könyvtári munka hiányosságait is, s a megjavítására intézkedést tegyen.

Előkészítés. Az állományellenőrzés előkészítése során a könyvtárosnak végig kell néznie a raktárt, a raktári rend helyreállítása végett. Ilyenkor elsősorban az esetleg félretett vagy elkeveredett könyveket és beletárol-

* Különlenyomat Az Orvosi Könyvtáros 1964. 4. évf. 4. számából

zott folyóiratokat kell helyükre rakni. Ilyenkor jó pótolni a leszakadt raktári jelzeteket is, hogy az ellenőrzés idején ne kelljen ezzel időt veszíteni.

Ugyanakkor a kölcsönzési nyilvántartást is át kell nézni, egyeznek-e a személyi lapokon feltüntetett adatok a könyvkártyák raktári rend szerint lerakott kartonjaival, illetve a kartonok raktári sorrendje megfelelő-e.

A lejárt kölcsönzésű könyveket és folyóiratokat vissza kell kérni és be kell osztani raktári helyére. /Amennyiben ez nem valósítható meg és a könyv vagy folyóirat nem kerül vissza, kikölcsönzött műként kell kezelni és ugyanakkor fel kell szólítani az olvasót a visszaszolgáltatására./ Be kell szerezni dátumbélyegzőt, amellyel a könyvtábla belső oldalán a bélyegzést az ellenőrzés során elvégezzük.

Az állományrevízió időpontjának megállapítása - a rendeletben megállapított időközön belül szabadon megválasztható.

Az állományellenőrzést végző személyeket az igazgató a gazdasági vezetővel egyetértésben jelöli ki. Helyes, ha az egyik személy a könyvtáros, másik a gazdasági hivatal beosztottja. Nagyobb könyvtárban több pár alakítása is célszerű a gyors lebonyolítás érdekében.

Lebonyolítás. Az állományellenőrzés több fázisban történik:

1. A raktár és a leltári napló egybevetése,
2. Egyeztetés a kölcsönzési nyilvántartással
3. A hiányok megállapítása, a törlési jegyzőkönyv elkészítése.

1. Az állományellenőrzés első fázisában a raktárban /polcokon/ lévő könyv-és folyóiratállományt kell a leltárkönyv adataival egyeztetni.

Folyószámos /numerus kurrens/ raktározás esetén a folyószám általában megegyezik a leltári számmal, vagy részben követi azt. A nagyságrendi numerus kurrensben lévő állomány esetén a könyv nagysága szerinti elosztásban lévő könyvek folyószáma következik egymás után.

Az ellenőrzést végző személyek egyike a polcokról emeli le a könyvet és bediktálja a könyv legfontosabb adatait és a leltári számot a másiknak, aki kikeresi a leltárkönyvben. A könyvbe a könyvtábla belső oldalára be kell ütni a dátumbélyegzőt /elég, ha az évszámot ütjük be/, a leltárkönyvbe pedig a megfelelő leltári számnál jelzést, pipát kell beírni. Minden ellenőrzéskor más helyre vagy más szintel kell a pipálást elvégezni.

Szakrendi raktározás esetében az eljárás ugyanaz, azonban a folyamat munkaigényesebb, mivel a polcokon a könyvek nem a leltári szám sorrendjében követik egymást, ezért a leltárkönyv/ek/ben állandóan lapozgatni kell.

/Nagyobb könyvtárakban, ahol minden darab könyvről a raktári helyének sorrendjében külön katalóguskarton készül - ez a raktári katalógus - az állományrevízió a könyv és a raktári katalógus egybevetésével, majd a leltári sorrendbe rakott raktári lapok kipipálásával történik./

2. Amikor a bennlévő könyv és folyóiratállományt a leltárkönyvvel egyeztetjük, akkor kerül sor a kikölcsönzött könyvek és folyóiratok leltárkönyvvel való egyeztetésére. Az egyik személy a könyvkártya adatait diktálja, a másik a leltárkönyvben keresi ki, egyezteteti és pipálja. Ugyanígy járunk el az állandó használatra - un. "tartós" kölcsönzésre - kiadott művek esetében is.

/Meg kell jegyeznünk, hogy a tartós kölcsönzésre kiadott műveket ajánlatos félévenként ellenőrizni, a helyszínen. Így a rosszabb raktározási körülmények között elhelyezett könyvek hiánya hamar kitűnik és a visszaszerzésére hamarabb meg tudjuk tenni az intézkedéseket./

3. A teljes állomány ellenőrzése után a leltárkönyvből kitűnik, hogy milyen művek hiányoznak a bennlévő állomány és a kölcsönzési nyilvántartás alapján. /Ezután még egyeztetjük az esetleg egyéb okból - könyvkötőnél stb.- kinnlévő anyagot a leltárkönyvvel./

A hiányok megállapítása után, a lehetőséghez képest ki kell deríteni az elveszés okát, meg kell állapítani, kit terhel a felelősség. /Lopás, hanyag nyilvántartás, nem zárható raktár stb./

Az ellenőrzés a jegyzőkönyv elkészítésével ér véget. A jegyzőkönyvnek ki kell térnie a következő megállapításokra:

1. Mikor volt az ellenőrzés.
2. A könyvtárnak milyen és hány leltárkönyve van.
3. A legutolsó ellenőrzés mikor volt, milyen hiányokat találtak, a törlési jegyzőkönyvek száma, dátuma, a bennük feltüntetett és törölt könyvek és folyóiratok száma és értéke.
4. Az ellenőrzés hány könyvet és hány folyóiratot talált a könyvtárban.
5. Ezek részletezése: a raktárban van
 kölcson van
 kötésen, javításon van
 hiányzik /db., érték/
/A hiányzó művek jegyzékét mellékletként kell csatolni a jegyzőkönyvhöz./
6. A könyvtárban hány mű van az ellenőrzés alkalmával/db., érték/.
7. A könyvállomány védelme érdekében bevezetett vagy bevezetésre javasolt intézkedések.

a l á i r á s o k

Az így elkészített jegyzőkönyvet egyrészt a saját intézmény vezetőjének másrészt az OOK-nak kell beküldeni jóvá-

hagyás végett. Mellékletként fel kell sorolni a törölni kívánt műveket. A következő adatokkal:

sorszám

a mű leltári száma

a mű szerzője és címe /folyóirat címe, évfolyama/

darabszáma

értéke

raktári jele

a törlés oka

megjegyzés/ ide kell bejegyezni, ha az olvasó a művet elvesztette, de az árát megtérítette. A nyugta sorszáma./

dátum

aláírások.

Ha törlést az egyes szervek jóváhagyták, a könyvtárosnak a leltárkönyvbe ezt be kell vezetnie. A Megjegyzés rovatban jelzi a törlési jegyzék számát és az évszámot. A leltári számot piros tintával át kell húzni.

Az évenkénti rendszeres állományrevízióval tiszta képet kapunk a könyvtár mindenkori állományáról, így további, folyamatos munkánkat is megkönnyítjük.

Torday Aliz

S Z E M L E

Orvostudományi folyóiratok jegyzéke. Összeáll.: Dörnyei Sándor Bp. Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ. 1964. IV, 192 p.

Az 1960-ban kiadott "Az orvostudományi folyóiratok rövidítései" c. kiadványt tekinthetjük előzménynek. A megnövekedett orvosi irodalom indokolja az újabb kiadást, hiszen a World Medical Periodicals c. kiadvány közel 6000 folyóiratot regisztrál, szemben a magyar kiadvány 600 címével. A mostani kiadvány sorszáma 1476, de mivel a címváltozatok külön sorszám alatt szerepelnek, nem állapítható meg, hogy mennyivel bővült a regisztrálás. A bevezetés szerint a magyar folyóiratokon kívül elsősorban a Magyarországon megtalálható folyóiratokat vette fel a szerkesztő, amelyhez hozzávette az olyan jelentősebbnek ítélt periodikumokat, amelyek az utóbbi évek során indultak meg, de még nem járnak egy hazai könyvtárba sem. A számadatok összevetése sajnos még mindig elég szomorú képet mutat ezek szerint a Magyarországon fellelhető külföldi folyóiratokról. Hiszen, ha csak 50-nek tekintjük a címváltozások hivatkozásait, pedig ennél jóval több, és ezzel csökkentjük a sorszámot, 1426 folyóiratcímek kapunk, de nem tudjuk, hogy a jelzett új folyóiratok

száma mennyit tesz ki. Nem járunk messze a valóságtól, ha azt állítjuk, hogy a világ orvosi folyóirattermésének csak 20-22 %-a jár az országba. Mindenesetre a jegyzék összevetése a World Medical Periodicals-szel lehetőséget teremtene a szakterület ellátottsága hiányainak feltárására is.

A bevezetés közli, hogy a kiadvány az orvosoknak, a szerkesztőknek és a könyvtárosoknak igyekezzett segítséget nyújtani. E tág megfogalmazásból nehéz megállapítani, hogy mi a jegyzék célja:

1. a rövidítések feloldásához, illetve a bibliográfiai hivatkozásokhoz segítséget nyújtani,
2. a Magyarországon fellelhető orvostudományi folyóiratok jegyzékét közölni,
3. segítséget nyújtani a folyóiratok rendeléséhez.

E kérdéseket azért kell felvetnünk, mert a közölt adatok és mutatók mindegyikhez nyújtának valamit, de egyikhez sem elegendőt. Mert, ha csak az első célkitűzés lebegett a szerkesztő szeme előtt, akkor miért közöl árat, miért adja meg az időszakosságot és esetenként a nyelvet, ha a folyóirat nem a kiadó ország nyelvén közli cikkeit. Mi nek a szak- és országmutató.

Ha a második volt a célkitűzés, akkor miért nincsenek meg a lelőhelyek és miért közöl olyat is, ami nincs meg az országban, vagy legalább is miért nem jelöli ezeket külön meg.

A kiadvány céljának pontos körvonalazása használhatóbb formát eredményezett volna. Az adatok szűkitése, vagy a célnak megfelelő bővítése szükség szerint tisztábban meghatározható műfajt eredményezett volna, mert így vagy túl sokat, vagy túl keveset talál a használó, mely egyaránt nehezíti a használhatóságot.

dr. Faragó Lászlóné

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

1965. ELEJÉN KÉPESITŐVIZSGÁT TESZNEK az OOK budapesti esti és a pécsi levelező tanfolyamának hallgatói, valamint a különböző vidéki közművelődési könyvtárak tanfolyamainak szakosított orvosi könyvtáros hallgatói, összesen 34 könyvtáros.

AZ ORVOSOK KÖNYVTÁRI ÉS SZAKIRODALMI IGÉNYEINEK FELMÉRÉSE során az OOK-ba mintegy ötezer kérdőív érkezett vissza. Ez a kiküldött kérdőívek 27,6%-a. A nagy számok törvénye alapján ebből már lényeges következtetéseket lehet levonni, annál is inkább, mert az ötezerben város és falu, minden korcsoport, minden szakma képviselve van.

KÜLFÖLDI KÖNYVGYARAPODÁS az orvosi hálózatban. A központi orvosi katalógusnak - illetve az Országos Gyarapodási Jegyzéknek - bejelentett külföldi könyvek száma 1964-ben: 6524. Ez, az előző évi 5810-hez képest, jelentős emelkedést mutat. A beszerzéseknek mintegy 60%-a devizaigényes volt.

NÉV- ÉS SZAKMUTATÓ

Az Orvosi Könyvtáros 1963. harmadik és 1964. negyedik évfolyamához

	Évf.	Szám	Lap
ADLER Péter	III	3/4	73-74
ARATÓ Lászlóné	III	3/4	55-57
BAKI Józsefné	IV	2	56-57
BÁNYAI Mária	III	3/4	73
BÁRÁNY János	III	3/4	66-67 112
BÉRCZY Zoltán	III	3/4	67-68
BUGYI Balázs	IV	2	53-56
DÉKÁNY Sándorné	III	3 2	23-28 67-68
ERÖSS László	III	3/4	99-101
FARAGÓ Lászlóné	IV	4	
F. L.	IV	1	64
FORSTER Miklósné	IV	1	51-59
	IV	4	19-44
FÖLDY Lajosné	III	3/4	60-63
GÁL Imréné	III	3/4	105-109
GEBRI Julianna	III	1	73-81
GORTVAY György	IV	1	17-26
GOSZTONYI Györgyné	IV	1	46-51
HAJDU Pál	III	2	50-53
JANTSITS Gabriella	IV	1	37-42
J. G.	IV	1	61-62
KÁLLAI László	III	2	10-28
	III	3/4	111-112

	Évf.	Szám	Lap
KAPRONCZAY Istvánné	III	3/4	110-111
KELLNER Béla	IV	2	37-45
KISVÖLCSEY Frigyesné	III	1	20-23
KÓBOR János	III	3/4	71-72
KORÁNYI Andrásné	IV	2	3-19
KORPÁSSY Béláné	III	2	43-49
	III	3/4	64-65
LIGETI Imre	III	3/4	112-113
LUSZTIG Gábor	III	3/4	63-64
MIHÁLYI Györgyné	III	3/4	109-110
NAGY András	III	3/4	74-75
OSZECZKY Tibor	III	3/4	69-70
OROSZ Gábor	IV	2	19-37
PÁLDY Róbert	III	2	28-31
PÁLFI Gyula	III	2	36-42
			49-50
	III	3/4	69
			113=114
PATAKY Lászlóné	IV	3	3-17
PETHES Iván	III	1	30-42
		2	54-66
	IV	1	26-37
POLONYI Péterné	III	1	7-11
P. P.	III	1	12-13
RADNÓTI Károly	III	3/4	75
RÉTHELYI Jenő	III	3/4	57-60
RINGELHANN Béla	III	3/4	68-69

	Évf.	Szám	Lap
ROSKOVÁNYI Ernőné	III	1	14-19
RUZSÁS Lajosné	III	3/4	51-55
	IV	1	43-46
SOMÓCZI Lórántné	IV	3	18-22
SYKORA, Zoltan	III	2	3-10
SZABÓ Zsolt	III	3/4	65-66
SZÉKELY Sándor	III	3/4	11-15
			76-78
			98-99
			114-116
	IV	1	3-17
SZEPESI Zoltánné	III	2	31-35
		3/4	113
Sz. Z.	IV	1	60-61
TOMBOR Tibor	IV	4	3-19
TORDAY Aliz	III	1	43-69
	IV	2	49-52
	IV	4	49-54
VÁLYI Edit	IV	2	45-49
		4	44-48
VARGA Ferencné	III	1	24-29
+ VARGA Lajos	III	3/4	4-11
VIGH Béla	III	3/4	70-71
ZALLÁR Andor	III	2	36-42
		3/4	72-73
			102-105
ZIMMERMANN Gusztávné	IV	2	57-63

KISVÖLGYI Frigyesné: Mit nyújtott számomra a könyvtárosképző szaktanfolyam?	III	1	20-23
PÁLDY Róbert: A magyar könyvtári élet központi lapja: A KÖNYVTÁROS	III	2	28-31
RUZSÁS Lajosné: Könyvtárosképző szaktanfolyam Pécssett, orvosi könyvtárosoknak	IV	1	43-46
SOMÓCZI Lórántné: A könyvtáros feladata: közvetlen szellemi kapcsolat az olvasóval	IV	3	18-22

AZ OOK MŰKÖDÉSE

Az Országos Orvostudományi Könyvtárügyi Tanács ülései	III	1	3-6
Az orvosi könyvtárosok III. országos értekezlete	III	3/4	3-116

A HÁLÓZATI TEVÉKENYSÉG

POLÓNYI Péterné: A hálózati munka helyzete és jövője a Budapesti Orvosegyetemen	III	1	7-11
ROSKOVÁNYI Ernőné: Egy klinikai szakkönyvtár	III	1	14-19
ZALLÁR Andor - PÁLFY Gyula: A Szegedi Orvostudományi Egyetem könyvtárának fejlesztési terve	III	2	36-42

	Évf.	Szám	Lap
HAJDU PAL: A deszki Csont-TBC Gyógyin- zet orvosi könyvtára	III	2	50-53
Az orvostudományi könyvtári hálózat helyzete	III	3/4	16-39
GOSZTONYI Györgyné: Könyvrendelések összehangolása és lebonyo- litása	IV	1	46-51
FORSTER Miklósné: Folyóiratok kezelése	IV	1	51-59
TORDAY Aliz: Ideggyógyászati intézetek együttműködése Vas megyében	IV	2	49-52

A KÖNYVTÁRI MUNKA

PETHES Iván: Az orvostudományi művek osztályozásáról			
/I.rész: 1962.4.számában/ II. rész	III	1	30-42
III. rész	III	2	54-66
/befejező/ IV. rész	IV	1	26-37
TORDAY Aliz: Állománygyarapítás az or- vostudományi könyvtári há- lózathoz	III	1	43-69
Az "Egy érdekes kísérlet" margójára	III	1	70-72
KORPÁSSY Béláné: A külföldi könyvren- delések tapasztalatai	III	2	43-49
JANTSITS Gabriella: Külföldi folyóira- tok központi katalógusa	IV	1	37-42
VÁLYI Edit: A stomatológia tagozódása	IV	2	45-49
Rövidített címléírasi szabályzat	IV	3	31-48
TORDAY Aliz: Állományellenőrzés az or- vosi könyvtárakban	IV	4	49-54

BIBLIOGRÁFIA - DOKUMENTÁCIÓ

	<u>Évf.</u>	<u>Szám</u>	<u>Lap</u>
P.P.: Figyelőszolgálat a IV. Sebészeti Klinikán	III	1	12-13
KÁLLAI László: Lyukkártyás dokumentáció	III	2	10-28
SZEPESI Zoltánné: Néhány szó a dokumen- talista- - dokumentátor - doku- mentációs vitához	III	2	31-35
Tájékoztatás az orvosi könyvtárakban	III	3/4	79-98
GORTVAY György: Orvosi bibliográfiák a XVI-XVIII. században	IV	1	17-26
VÁLYI Edit: Hungarian Medical Bibliog- raphy	IV	4	44-48

KÜLFOLDI TAPASZTALATCSERE

VARGA Ferencné: A "Biblioteca Medica". Látogatás a római orvosegye- tem könyvtárában	III	1	24-29
SYKORA, Zoltan: A bratislavai Központi Orvostudományi Könyvtár	III	2	3-10
SZÉKELY Sándor: Az IFLA szófiai konferen- ciája	IV	1	3-17
Sz. Z.: A szófiai Központi Orvostudományi Könyvtár	IV	1	60-61
KORÁNYI Andrásné: Orvosi Könyvtárosok Má- sodik Nemzetközi Kongresszusa /Washington/	IV	2	3-19

KELLNER Béla: Látogatás a göteborgi Orvoskari Könyvtárban IV 2 37-45

BAKI Józsefné: A grazi területi kórház orvosi és betegkönyvtáráról IV 2 56-57

BETEGKÖNYVTÁR

PATAKY Lászlóné: Betegkönyvtárak szervezése IV 3 3-17

GÉPESÍTÉS - ÉPÍTÉS

PÁLFY Gyula: Tapasztalatok a Barabási-féle mikrokártya leolvasható toldalék használatával kapcsolatban III 2 49-50

OROSZ Gábor: A MEDLARS: Bibliográfiakészítés elektronikus adatfeldolgozó berendezésekkel IV 2 19-37

TOMBOR Tibor: Orvosi szakkönyvtárak tervezése - A tervezési program jelentősége és elkészítésének módja IV 4 3-19

FORSTER Miklósné: A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának átépítési terve IV 4 19-44

FOLYÓIRAT - KÖNYVISMERETÉSEK

Az "Excerpta Medica" /Gebri Julianna/ III 1 73-81

Még egyszer az Excerpta Medicáról /J.G./ IV 1 61-62

Évf. Szám Lap

BUGYI Balázs: A magyar röntgenfolyóiratok történeti áttekintése	IV	2	53-56
BUGYI Balázs: Az orvosi lexikonokról és értelmező szótárakról	IV	3	23-31
FARAGÓ Lászlóné: Orvostudományi folyó- iratok jegyzéke	IV	4	55-57

